

PRZEKŁAD POLSKICH TESTAMENTÓW NA JĘZYK ANGIELSKI

Aleksandra Matulewska

Autorka jest doktorem nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa ogólnego, tłumaczem tekstów naukowych i prawniczych, adiunktem w Instytucie Językoznawstwa na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz współpracownikiem Szkoły Tłumaczy i Języków Obcych UAM w Poznaniu, gdzie uczy tłumaczenia specjalistycznego. Jest członkiem STP. Opublikowała artykuł w „Lingua Legis” nr 12.

1. Rodzaje polskich testamentów

Testament jest dokumentem, za pomocą którego spadkodawca dokonuje rozrządzenia swoim majątkiem na wypadek śmierci. Wyraz *testament* jest zapożyczeniem z łaciny (łac. *testamentum*). Polskie prawo przewiduje możliwość dokonania rozrządzenia na wypadek śmierci tylko w drodze testamentu. Ponadto jeden testament może zawierać rozrządzenie tylko jednego spadkodawcy ponieważ prawo polskie nie dopuszcza możliwości sporządzania tzw. testamentów wzajemnych. Spadkodawca może w każdej chwili odwołać sporządzony testament lub jego część. Zasadniczo testament musi być sporządzony na piśmie, chociaż w wyjątkowych sytuacjach istnieje możliwość wyrażenia ustnie woli dotyczącej rozrządzenia majątkiem (tzw. testament szczególny). Tematem niniejszego artykułu będą testamenty w formie pisemnej. W Polsce są trzy typy takich testamentów mianowicie:

- (i) testamenty holograficzne pisane przez spadkodawcę całkowicie odręcznym pismem, podpisane przez niego i opatrzone datą;
- (ii) testamenty alograficzne będące ustnym oświadczeniem woli wobec ustawowo uprawnionego do przyjęcia takiego oświadczenia urzędnika i w obecności dwóch świadków, które następnie są spisywane w formie protokołu;
- (iii) testamenty w formie aktu notarialnego, sporządzane na życzenie spadkodawcy przez notariusza.

Przekład polskich testamentów na język angielski jest trudny ze względu na duże różnice w strukturze tekstów polskich i angielskich należących do tego gatunku piśmiennictwa prawniczego.

Najczęstszym typem testamentu w Polsce jest testament holograficzny, który jest sporządzany w pierwszej osobie liczby pojedynczej. Jest on niekiedy bardzo krótki, nawet jednozdaniowy. Testament alograficzny jest zazwyczaj sporządzany w trzeciej osobie liczby pojedynczej, chociaż zdarzają się testamenty, w których przy wpisaniu ostatniej woli do protokołu zachowuje się pierwszą osobę liczby pojedynczej. Testamenty w formie aktu notarialnego są zawsze sporządzane przez notariusza, który w komparycji używa pierwszej osoby liczby pojedynczej zdając relacje ze zdarzenia, w którym uczestniczy, natomiast wolę spadkodawcy zawsze notariusz wyraża w trzeciej osobie liczby pojedynczej. Dodatkową trudnością związaną z różnorodnością środków językowych użytych w testamentach jest to, iż formularze i wzory testamentów nie są zbyt rozpowszechnione w Polsce i większości przypadków testamenty alograficzne oraz holograficzne zawierają cechy idiolektu osób je sporządzających.

2. Przykłady fragmentów testamentu w formie aktu notarialnego

Oznaczenie kancelarii notarialnej

E. Dorota Drożdż, Notariusz, ul. Nowowiejskiego 20/3, 61-732 Poznań, tel. 85-15-820.-/-

// [E. Dorota Drożdż, Notary Public, ul. Nowowiejskiego 20/3, 61-732 Poznań, Poland, tel. 85-15-820]

Numer repertorium

Repertorium A nr 1111/(rok).-/- // [Register A no. 1111/(year)]

Nagłówek aktu

AKT NOTARIALNY // [SLOT: NOTARIAL ACT] // [TLOT: NOTARIAL DEED]

Data i miejsce sporządzenia aktu

Dnia szesnastego października tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątego ósmego (16.10.1998) roku przed Dorotą Drożdż, notariuszem w Poznaniu, w jej Kancelarii Notarialnej przy ulicy Nowowiejskiego 20/3 stał się: (...)

// [On the sixteenth day of October one thousand nine hundred ninety eight, in the Notarial Office in Poznań at ul. Nowowiejskiego No. 20/3, before the Notary Public Dorota Drożdż appeared: (...)]

Oznaczenie spadkodawcy

Tożsamość stawającego notariusz ustaliła na podstawie wyżej powołanego dowodu osobistego i jego oświadczenia. -/-
// [The identity of the appearing person was established on the basis of the identity document specified hereinbefore and the representation of the person.]

Anna Nowak córka Adama i Stanisławy - dowód osobisty DB 12345678901.-/-

// [Anna Nowak, the daughter of Adam and Stanisława - identity document no. DB 12345678901]
...notariuszowi osobiście znana ... // [...personally known to the Notary Public ...]

Nagłówek aktu

Testament // [STOT: Testament] // [TLOT: Last Will and Testament]

Rozrządzenie majątkiem

Marian Adamowicz powołuje do spadku dzieci swoje: a) Janinę Cegiełkowską, zam. w Częstochowie przy ulicy Kościelnej nr 5 m. 2, w ¼ (jednej czwartej części i b) Stefana Adamowicza, zam. w Krakowie przy ulicy Wyspiańskiego nr 6 m. 2, w ¾ (trzech czwartych) częściach, zobowiązując tego ostatniego do wypłacenia pozostałym jego dzieciom: Zofii Jankowskiej, zam. w Warszawie przy ulicy Anielewicza 5 m. 4, i Michałowi Adamowiczowi, zam. w Poznaniu przy ulicy Długiej nr 8 m. 20, po 50.000 zł (pięćdziesiąt tysięcy). -/-

Gdyby osoby powołane do spadku albo jedna z nich nie chciały lub nie mogły być spadkobiercami, do spadku lub jego części na ich miejsce powołuje wnuka Feliksa Nowaka, zam. w Krakowie przy ulicy Nowotki 6 m.1.-/-

// [Marian Adamowicz calls to succession his children (i) Janina Cegiełkowska residing at ul. Kościelna 5 flat 2 to one fourth part and (ii) Stefan Adamowicz residing at ul. Wyspiańskiego 6 flat 2 to three fourth parts, obliging the latter to pay to his other children, that is Zofia Jankowska, residing at ul. Anielewicza 5 flat 4 in Warsaw and Michał Adamowicz, residing at ul. Długa 8, flat 20, fifty thousand zlotys each. -/-

If any person or persons called to succession did not want or could not be successors, the Testator calls to succession or its part in their place and stead his grandson, Feliks Nowak, residing at ul. Nowotki 6 flat 1 in Kraków.-/-]

Polecenie dotyczące urządzenia pogrzebu

Syna Stefana Adamowicza zobowiązuje do urządzenia mu pogrzebu i postawieniu mu nagrobka według zwyczajów miejscowych. Wartość tego rozrządzenia szacuje na 200.000 zł (dwieście tysięcy). -/-

// [The son, Stefan Adamowicz, shall arrange for the Testator's funeral and shall have a tombstone erected according to the local customs. The value of this disposition is estimated at two hundred thousand Polish zlotys (PLN 200,000). -/-]

Powołanie wykonawcy testamentu

Na wykonawcę tego testamentu powołuje żonę swoją Bożenę Adamowicz, a w razie jej śmierci – syna Stefana Adamowicza.-/-

// [The testator appoints his wife Bożena Adamowicz executrix of this testament, and in the event of her death he appoints his son, Stefan Adamowicz, executor.-/-]

Stałe elementy aktu notarialnego

§ 4. Wypisy aktu można w dowolnej liczbie. // Copies of this Deed shall be given in any number. -/-]

Od aktu tego za dokonanie czynności pobrano 847,50 zł (§ 10 rozp. o opł not.). Akt ten odczytano, przyjęto i podpisano.

M. Adamowicz Notariusz L. Ajewski

[The sum of eight hundred forty seven Polish zlotys and fifty groszys (PLN 847.50) has been collected as a fee for the acts-in-law performed in connection with this deed (par.10 of the Regulation on Notarial Fees).

Read, accepted, and signed: M. Abramowicz (signature illegible). Notary L. Ajewski (signature illegible)]

3. Przykłady fragmentów testamentu alograficznego sporządzonego w pierwszej osobie liczby pojedynczej

Nagłówek

Testament // [SLOT: Testament] // [TLOT: Last Will and Testament]

Oznaczenie spadkodawcy

Ja niżej podpisany Felicjan Fortunny, syn Piotra i Marii, urodzony 14 listopada 1925 roku w Warszawie, zamieszkały w Warszawie przy ul. XYZ10, legitymujący się dowodem osobistym seria S 25111458670 wydanym przez...

[I, the undersigned Felicjan Fortunny, the son of Piotr and Maria, born on 14th November 1925 in Warsaw, residing at ul. XYZ10 in Warsaw, holding identity document number S 25111458670 issued by...

Opis sytuacji majątkowej

...w ramach mojej ostatniej woli i w pełni świadomości postanawiam co następuje:

1. wraz z moją żoną Romualdą Florentyną Fortunną z domu Kowalską jesteśmy właścicielami nieruchomości stanowiącej zagospodarowaną wspólnie działkę o powierzchni 830 m² oraz domu jednorodzinnego, piętrowego z garażem położonego w Warszawie przy ulicy XYZ10;

[...as my Last Will and Testament, being of sound mind and memory, I represent the following:

// [1. I and my wife are together the owners of the immovable property which is composed of a developed lot of land of 830 sq. m. and a two-floor single family house with a garage located at ul. XYZ10 in Warsaw;]

Rozrządzenie majątkiem

1. w razie mojej śmierci do całości spadku przypadającego na mnie powołuję wyłącznie żonę moją Romualdę Florentynę Fortunną z domu Kowalską;

[2. in the event of my death I call to all succession, which I leave, only my wife, Romualda Florentyna Fortunna, née Kowalska.]

Wyłączenia

2. Wszystkie nasze dzieci (łącznie z przysposobionymi) a to:

- a) Krystyna K. ur. 27.03. 1946, córka Felicjana i Eugenii,
- b) Mirosław F. ur. 27.07.1946 syn Marii B., (ojciec nieznany),
- c) Aleksander A. ur. 07.04.1949 syn Aleksandra i Romualdy,
- d) Andrzej A. ur. 03.07.1953 syn Aleksandra i Romualdy,

zostały całkowicie i współmiernie materialnie zaspokojone i z tego tytułu nie przysługuje im prawo roszczeń do spadku po mnie.

// [3. All our children (including the adopted ones) that is:

- (a) Krystyna K, born on 17 March 1946, the daughter of Felicjan and Eugenia,
- (b) Mirosław F born on 27 July 1946, the son of Maria B. (father unknown),
- (c) Aleksander A. Born on 7 April 1949, the son of Aleksander and Romualda,
- (d) Andrzej A. Born on 3 July 1953, the son of Aleksander and Romualda,

have been financially provided for sufficiently and adequately and thus they shall not be entitled to the estate left by me.]

Klauzula poświadczająca

Testament sporządziłem osobiście i własnoręcznie, oraz jako zgodny z moją wolą podpisuję

Felicjan Fortunny. Warszawa 14 maja 1993r.

Pan Felicjan Fortunny złożył własnoręcznie podpis w mojej obecności ...

// [I have executed this testament on my own and in my handwriting, and I sign it as consistent with my will.

Felicjan Fortunny. Warsaw, 14 May 1993.

Felicjan Fortunny has subscribed his name in my presence ...]

3. Testament holograficzny

Testamenty holograficzne są sporządzane intuicyjnie, ponieważ spadkodawcy często nie znają prawa i języka prawa. Co więcej, ich wiedza na temat języka testamentów, jako jednego z gatunków piśmiennictwa prawniczego, jest również mocno ograniczona lub nawet żadna. Często zdarza się, iż nawet wiedza z zakresu języka potocznego jest bardzo niewielka. Dlatego też w tym typie testamentów częste są błędy gramatyczne, stylistyczne i terminologiczne. Z tego względu można stwierdzić, iż polskie testamenty holograficzne są często formułowane w języku *quasi-prawnym*. Język ten nie jest bowiem ani językiem prawnym, ani prawniczym. Nie jest to również język potoczny. Charakteryzuje się on następującymi cechami:

- (i) rodzimi użytkownicy języka, którzy nie znają prawa i języka prawa usiłują napisać testament w języku, który sami postrzegają jako specjalistyczny, dobierając środki leksykalne a niekiedy też składniowe piszą tekst o charakterze uroczystym i formalnym;
- (ii) język, w którym napisany jest testament odbiega od języka potocznego ze względu na terminologię prawniczą w nim użytą i styl, który jest postrzegany jako formalny;

- (iii) użyta terminologia prawnicza jest często błędna, gdyż autor testamentu przypisuje terminom błędne znaczenie, a wykładnia tekstu gdyby była stosowana czy to zgodnie z zasadami rządzącymi językiem potocznym czy prawnym i prawniczym nadała by tekstowi testamentu zupełnie inne znaczenie niż zamierzone przez autora.

Poznań, dnia...

Testament

Ja niżej podpisany, Jan Kowalski, oświadczam, że *zapisuję* cały swój majątek memu synowi Jackowi Kowalskiemu.

Jan Kowalski

// [Last Will and Testament

I, hereinunder signed Jan Kowalski, represent that I *call to the legacy* after me my son Jacek Kowalski.

Jan Kowalski]

Powyższy przykład zawiera bardzo często popełniany błąd polegający na użyciu terminu *zapisywać* zamiast *powoływać do spadku*. Z punktu widzenia prawa błąd ten jest bardzo istotny, gdyż zapis jest czymś zupełnie innym niż spadek. Zapis jest zobowiązaniem nałożonym przez spadkodawcę na spadkobiercę do wydania zapisobiercy określonego przedmiotu (składnika majątku) lub spełnienia przez niego świadczenia majątkowego na rzecz zapisobiercy. Spadek natomiast to cały majątek spadkodawcy, który jest otwierany z chwilą jego śmierci. W związku z powyższym z logicznego punktu widzenia nie można zapisać komuś całego swojego majątku, tylko trzeba ten majątek pozostawić komuś w spadku. Z punktu widzenia polskiego prawa błąd językowy (terminologiczny) popełniany często przez polskich spadkodawców nie ma jednak większego znaczenia, gdyż polski ustawodawca wyszedł naprzeciw potrzebom społeczeństwa i pozwala sądom na interpretowanie testamentów zgodnie z intencją i zamiarem spadkodawcy, a nie na podstawie samego sformułowania ostatniej woli. Uprawnienie do takiej wykładni dają następujące artykuły kodeksu cywilnego (ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r.):

Art. 65. § 1. Orzeczenie woli należy tak tłumaczyć, jak tego wymagają ze względu na okoliczności, w których złożone zostało, zasady współżycia społecznego oraz ustalone zwyczaje.

§ 2. W umowach należy raczej badać, jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, aniżeli opierać się na jej dosłownym brzmieniu.

Art. 948. § 1. Testament należy tak tłumaczyć, ażeby zapewnić możliwie najpełniejsze urzeczywistnienie woli spadkodawcy.

§ 2. Jeżeli testament może być tłumaczony rozmaicie, należy przyjąć taką wykładnię, która pozwala utrzymać rozrządzenia spadkodawcy w mocy i nadać im rozsądną treść.

4. Zakończenie

Istnienie języka quasi-prawnego testamentów nie ma wprawdzie wpływu na wykładnię tych dokumentów w Polsce, ale ma daleko idące konsekwencje dla osób tłumaczących te dokumenty na język angielski. W systemie anglosaskim panuje bowiem zasada, że dokument ‘must stand alone’ (czyli musi się sam obronić w sądzie). Dlatego sformułowania użyte błędnie w takim dokumencie mają dalekosiężne konsekwencje. Orientacja w tłumaczeniu jaką przyjmie tłumacz będzie zależała od tego, do czego potrzebne jest tłumaczenie dokumentu. Jeżeli tłumaczenie będzie potrzebne, by sąd angielski czy amerykański mógł dokonać podziału majątku zgodnie z ostatnią wolą spadkodawcy, taki testament trzeba będzie przetłumaczyć po uprzednim dokonaniu jego wykładni zgodnie z zasadami przedstawionymi powyżej w artykułach 65 i 948. Jeżeli tłumacz nie dokona właściwej interpretacji dokumentu przed jego przetłumaczeniem i przetłumaczy go dosłownie, może się zdarzyć, iż sąd zagraniczny potraktuje taki dokument nie jako testament, ale jako kodycył (codicil). Dlatego też, zwłaszcza w przypadku testamentów holograficznych, należy pamiętać o zasadzie sformułowanej przez św. Hieronima *non verbum e verbo, sed sensum exprimere de sensu*.

Może się jednakże zdarzyć, iż autorstwo tekstu zostanie zakwestionowane, lub też będzie podejrzenie, iż testament został sporządzony pod wpływem groźby lub błędu. W takiej sytuacji tłumaczenie będzie musiało odzwierciedlać cechy charakterystyczne idiolektu, którym posługiwała

się osoba sporządzająca testament. Informacje dotyczące błędów terminologicznych, gramatycznych czy stylistycznych będą wskazywały na wykształcenie takiej osoby i będą w wielu przypadkach pozwalały na ustalenie autorstwa tekstu poprzez porównanie go z innymi testamentami wcześniej sporządzonymi przez daną osobę czy też z innymi dokumentami przez nią napisanymi.

Użyte skróty: SLOT – tłumaczenie zorientowane na język źródłowy; TLOT – tłumaczenie zorientowane na język docelowy

Bibliografia

- Delisle, J. (ed.) (1999), *Translation Terminology*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Garner, B. (ed.) (2004), *Black's Law Dictionary*. United States of America: Thomson West.
- Kierzkowska, D. (ed.) (1998), *Selection of English Documents*. Warsaw: TEPIS Publishing House.
- Kierzkowska, D. (2002), *Tłumaczenie prawnicze* [Legal Translation]. Warsaw: TEPIS Publishing House.
- Mellinkoff, D. (1963), *The Language of the Law*. Boston/Toronto: Little, Brown and Company.
- Poznański, J. (ed.) (1998), *Dokumenty polskie. Wybór dla tłumaczy sądowych* [Polish Documents. Selection for Court Translators]. Warszawa: Wydawnictwo TEPIS.
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r – Kodeks Postępowania Cywilnego.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny.

SUMMARY

This article presents the macrostructure of Polish testaments in the aspect of translation. The language and vocabulary used in Polish testaments have been examined. It is illustrated with examples from Polish holographs, allographs and testaments executed in the form of notarial acts. Polish notary wills are closer to British than to American ones. However, wills made by people without legal education are produced intuitively. As a result, many legal terms which appear in them are used in an inappropriate way. Finally, the author formulates a hypothesis that there is a quasi-legal language of Polish testaments. Under the Polish Civil Code of 23 April 1964 the intentions of the testator are taken into account, while English wills must stand alone. That is why the construction of such wills may be very difficult for translators.